

Ifjabb Martin Hochmeister eddig ismeretlen kiadói jelvénye 1791-ből

Simon Melinda

A folyamatos kutatás újabb, eddig ismeretlen kiadói jelvényt hozott napvilágra. Ezúttal az ifjabb Martin Hochmeister (1767–1837) jelvényével egészítjük ki a korszakra vonatkozó forrásközlő szakirodalmat.

A szebeni nyomdász, könyvkiadó és kereskedő hasonnevű apja halála után, 1789-ben vette át annak cégét, és Erdély legjelentősebb nyomdai, könyvkiadó- és kereskedővállalatává fejlesztette. A főkormányosok hivatalos nyomdászként rendszeresen ő nyomtatta ki az országgyűlési határozatokat, guberniumi rendeleteket és az egyházi címtárakat, de emellett több német és magyar nyelvű időszaki kiadvány is nála készült. A népszerű szórakoztató irodalmon kívül tankönyvek és tudományos munkák egész sorát adta ki magyar, német és román nyelven. Az első erdélyi kereskedők között volt, akik német mintára katalógusokat is adtak ki a náluk kapható kiadványokról. Kiváló, mozgékony üzletemberként nem csupán a marosvásárhelyi, brassói és debreceni vásárokat látogatta rendszeresen, de amikor a Gubernium 1790-ben Kolozsvárra költözött, azonnal nyitott egy fiókot a Szamos-parti városban is. Különböző városi tisztségein kívül tagja volt az 1767-ben alapított, a három tengeri levélhez címzett szebeni székhelyű Szent András szabadkőműves páholynak. Bár az Erdély szász, magyar és román szellemi és politikai elitjét tömörítő páholyt 1790-ben feloszlatták, Hochmeister haláláig őrizte annak iratait. Szerteágazó külföldi kapcsolatokkal is rendelkezett, hiszen több német és osztrák cég kiadványait árulta bizományosként. Ezzel magyarázható az a frissesség is, amellyel (csupán három évvel annak első feltűnése után) lemásolta a lipcsei Caspar Fritsch sok kiadói jelvénytípusa közül az egyiket.

Az idősebb és az ifjabb Hochmeister is jelvényhasználó volt (lásd V. Ecsedy–Simon 110. és 111.), az előbbi például a bécsi Johann Thomas Trattner (1717–1798) egyik kiadói jegyét utánozta rendkívül élethűen. Az ilyen motí-

vumvándorlás rendkívül jellemző volt a 18. században, egyik kézről a másikra adták a legdivatosabb ábrázolástípusokat. Mivel ekkoriban a tradicionál sokkal fontosabb volt a frissesség, így aztán ugyanaz a kiadó fennállása alatt sokszor tíz-húsz vagy akár még több jelvényt is feltüntethetett címlapjain.

Így tett Caspar Fritsch (1677–1745) is, aki 1731-ben alapította meg könyvkereskedését és kiadóját Lipcsében. Halála után özvegye, majd 1759-től fia, Zacharias Remigius Fritsch (1737–1815) vezette tovább a céget, és több más kereskedés megvásárlásával jelentősen növelte is azt. Ő vásárolta meg például 1766-ban Johann Wendler (1712–1799) jó nevű kiadóját, annak összes jogaival együtt. Zacharias Fritsch azonban súlyos szembetegsége miatt 1810-ben kénytelen volt elfogadni Heinrich Wilhelm Hahn (1760–1831) és annak öccse, Bernhard Dietrich Hahn (?–1818) vásárlási ajánlatát, akik vállalkozását a Ritter-féle (1803), valamint a Trampe-féle (1806) kereskedéssel együtt az 1792-ben alapított cégükbe olvastották.

*Caspar Fritsch rézmetszetes jelvénye
(Lipcse, 1788–1792)*

Az itt bemutatott Fritsch-jelvény a 18. század végén divatosá váló copfstílusban készült. A korábban használt aszimmetrikus, zsúfolt, kagyló-

díszes rokokó kiadói jegyekkel szemben ez már a klasszicizmus dekorációs stílusa felé mutat. A kiegyensúlyozott, harmonikus rézmetszet egy kőből készült oltárt ábrázol, rajta egy szimmetrikusan keresztülvetett tölgyfalombokból font füzérrel, amelynek szalagokkal megerősített végei a két szélén lógnak le. Az oltáron babérlombok és rózsák között egy könyvet és papírlapokat, valamint a kereskedelemre utaló szimbólumokat: Hermész (Mercurius) kaduceusát és láthatatlanná tevő szárnyas sapkáját láthatjuk. A jelvény egyik lenyomata szignált: *I. G. sc.*

Ifj. Martin Hochmeister fametszetes jelvénye (Szeben–Kolozsvár, 1791)

Pontosan ugyanezt a beosztást követi Martin Hochmeister jelvénye is, azonban csupán az elsőbb fametszetes technikát használja. A fametszet alul szignált: *Io. Mo (?)*, a művész kilétét azonban eddig még nem azonosítottuk. A jel-

vény magassága 60 mm, szélessége 84 mm, forrása: Benkő József *Dietae, sive rectius, comitia Transsilvanica, eorumque decreta, quae vulgo adpellantur articuli diaetales*. Cibinii & Claudiopoli, typis sumptibusque Martini Hochmeister, 1791.

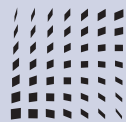
Összességében elmondhatjuk, hogy a szebeni nyomdász finoman kidolgozott jelvénye stílusában teljesen naprakész és ikonográfiai elemeinek forrása sem kevésbé jelentős, mint az európai könyvkiadás és könyvkereskedelem 18. századi fővárosa, Lipcse.

Felhasznált irodalom

- Allgemeine Deutsche Biographie*. Bd. 12. Leipzig, Duncker & Humblot, 1880. 525–526.
- Böttcher, Dirk – Mlynek, Klaus – Röhrbein, Waldemar – Thielen, Hugo: *Hannoversches biographisches Lexikon: von den Anfängen bis in die Gegenwart*. Hannover, Schlüter, 2002. 147.
- Ecsedy Judit, V.: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473–1800*. Budapest, Balassi, 1999. 211–212.
- Šindilariu, Thomas: *Die Freimaurerloge „St. Andreas zu den drei Seeblättern in Hermannstadt“ (1767–1790) = Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 2002. 218–227.
- Vita Zsigmond: *Erdélyi könyvkereskedők és katalógusai a felvilágosodás korában és a reformkorban*. In: A Kossuth Lajos Tudományegyetem Évkönyve 1966. 55–73.
- Würffel, Reinhard: *Würffels Signete Lexikon. Über 4500 deutschsprachige Verlage, 11000 Signete*. Berlin, Grotesk, 2010. 548.

600 nappal a következő drupa előtt már javában zajlanak a világ legnagyobb nyomdaipari szakvásárának előkészületei. *Emlékeztetőül*: a világ legnagyobb és legfontosabb nyomda- és média szakvásárára, a drupa 2008-ra több mint 390.000 látogató 59 százaléka érkezett Németországon kívülről, összehasonlításként 2000-ben ez az arány még 47 százalékos volt. A közel 2000 kiállító jó, ill. kitűnő üzletkötésekről számolt be. A 2012 májusában sorra kerülő drupán ismét megtalálható lesz minden, amit az iparág felől:

- ◆ nyomdai- és média-előkészítés rendszerei, eszközei és szoftverei,
- ◆ nyomdagépek, - eszközök és kiegészítő tartozékok,
- ◆ könyvkötészet, nyomdai feldolgozás gépei, eszközei, kiegészítő tartozékai,
- ◆ papírfeldolgozás, csomagolóanyag-gyártás gépei, eszközei és kiegészítő tartozékai,
- ◆ anyagok, rendszerek, eszközök, szoftverek,
- ◆ szolgáltatások.

print media messe
drupa

Régi partnereink már tudják: a drupára 18 hónappal korábban kell jelentkezni. Nincs ez másképpen most sem: a drupa 2012-re a kiállítók számára a jelentkezési határidő 2010. október 31-én jár le. A www.drupa.com oldalon könnyen és gyorsan regisztrálhatják jelentkezésüket a soron következő düsseldorfi drupára.

Kérdéseire szívesen válaszolunk a 346-0273-as budapesti telefonszámon, vagy személyesen szeptember 15-17. között a DigitalExpón, a PNYME standján.